

АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ

РОЗ'ЯСНЕННЯ З ПИТАНЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ

21 листопада 2024 р.

Київ

№ 2-pp/дд

Антимонопольний комітет України (далі – Комітет), розглянувши подання Департаменту моніторингу і контролю державної допомоги від 28.10.2024 № 500-01/418-п,

ВСТАНОВИВ:

З метою висвітлення підходів щодо визначення належності до державної допомоги заходів із підтримки суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів у сфері надання послуг поштового зв'язку, у тому числі на надання послуг, що становлять загальний економічний інтерес, оцінювання допустимості відповідної державної допомоги Комітет, з урахуванням норм національного законодавства й асquis Європейського Союзу, підготував роз'яснення з питань застосування законодавства у сфері державної допомоги щодо підтримки у сфері надання послуг поштового зв'язку, у тому числі на надання послуг, що становлять загальний економічний інтерес.

1. Нормативно-правове регулювання у сфері надання послуг поштового зв'язку

Закон України «Про поштовий зв'язок» визначає правові, соціально-економічні та організаційні основи діяльності у сфері надання послуг поштового зв'язку, а також регулює відносини між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, операторами поштового зв'язку й користувачами їхніх послуг.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про поштовий зв'язок», зокрема:

оператор поштового зв'язку – суб'єкт господарювання, що здійснює діяльність на території України та у встановленому законодавством порядку надає послуги поштового зв'язку;

призначений оператор поштового зв'язку – оператор поштового зв'язку, якого відповідно до законодавства призначено для виконання зобов'язань, що випливають з актів Всесвітнього поштового союзу, та надання у встановленому порядку універсальних послуг поштового зв'язку на всій території України і якому надано виключні права на провадження певних видів діяльності у сфері надання послуг поштового зв'язку.

Частиною другою статті 16 Закону України «Про поштовий зв'язок» передбачено перелік універсальних послуг поштового зв'язку.

Згідно із частиною третьою статті 16 Закону України «Про поштовий зв'язок» універсальні послуги поштового зв'язку надаються призначеним оператором послуг поштового зв'язку, який визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері надання послуг поштового зв'язку.

Частиною другою статті 17 Закону України «Про поштовий зв'язок» передбачено перелік виключних прав призначеного оператора поштового зв'язку.

Постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку,

від 29.11.2023 № 453 затверджено Граничні ціни (тарифи) на послуги поштового зв'язку з пересилання внутрішніх простих та реєстрованих листів без оголошеної цінності (рекомендованих) масою до 50 грамів і поштових карток. Зазначені послуги є виключним правом призначеного оператора поштового зв'язку.

Згідно з пунктом 1 наказу Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 22.05.2023 № 430, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України від 29.06.2023 за № 1101/40157, тимчасово, на період дії воєнного стану та протягом 2 років з дня його припинення або скасування акціонерне товариство «Укрпошта» визначено призначеним оператором послуг поштового зв'язку.

Разом із цим Міністерство розвитку громад та територій України в листі від 25.09.2024 № 17677/13/10-24 (вх. Комітету № 6-07/12175 від 25.09.2024) зазначило, що Закон України «Про поштовий зв'язок» розроблено з метою імплементації актів права Європейського Союзу до законодавства України, у тому числі Директиви 97/67/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 15.12.1997 про спільні правила розвитку внутрішнього ринку поштових послуг Співтовариства та покращення якості послуг.

У Повідомленні Європейської Комісії про застосування правил конкуренції до поштового сектору та про оцінку певних державних заходів щодо поштових послуг (98/С 39/02) (далі – Повідомлення (98/С 39/02)) щодо вище зазначеної Директиви вказано, зокрема, що метою цієї Директиви є захист поштових послуг як універсальних послуг у довгостроковій перспективі; також у цій Директиві визначається мінімальний гармонізований стандарт універсальних послуг та встановлюється необхідність забезпечення їх безперервності, конфіденційності, неупередженості та адаптивності, наводяться положення щодо можливості надання органами влади виключних прав на надання поштових послуг лише в тій мірі, в якій це необхідно для забезпечення підтримки універсальної послуги.

Водночас у Повідомленні (98/С 39/02) викладено загальні умови щодо підтримки органами влади на надання поштових послуг як на послуги, що становлять загальний економічний інтерес (далі – ПЗЕІ).

Так, зокрема, у пункті 8.1 Повідомлення (98/С 39/02) зазначається, що без шкоди для прав держав-членів Європейського Союзу визначати конкретні вимоги до ПЗЕІ, зобов'язання, що покладається на поштових операторів для надання таких послуг, насамперед, полягає в наданні та підтримці універсальної державної поштової служби, що гарантує за доступними, економічно ефективними та прозорими тарифами загальнонаціональний доступ до державної поштової мережі в межах розумної відстані та в належний робочий час, включно з вилученням поштових відправлень із доступних поштових скриньок або пунктів прийому по всій території, та своєчасну доставку таких відправлень за вказаною адресою, а також пов'язані з цим послуги, які покладено на цих операторів заходами регуляторного характеру задля універсальної доставки за визначеною якістю. Універсальна послуга має розвиватися відповідно до соціального, економічного та технічного середовища та вимог користувачів.

Згідно з пунктом 8 (b) Повідомлення (98/С 39/02) умовами застосування положень Договору про функціонування Європейського Союзу щодо підприємств, яким доручено надавати ПЗЕІ у поштовому секторі, є:

(i) *лібералізація інших поштових послуг* – не повинні надаватися спеціальні чи виключні права на надання поштових послуг, що не пов'язані з виконанням зобов'язань щодо надання ПЗЕІ; необхідне вжиття заходів для гарантування права всіх суб'єктів господарювання надавати послуги поштового зв'язку;

(ii) *відсутність менш обмежувальних засобів для забезпечення надання послуг у загальних економічних інтересах* – виключні права можуть бути надані або збережені лише тоді, коли вони необхідні для забезпечення виконання завдань загального економічного інтересу; замість того, щоб розширювати вже надані права, необхідно створити можливість,

щоб послуги надавалися конкурентами, і з цією метою можуть покладати на цих конкурентів об'єктивні, недискримінаційні та прозорі зобов'язання;

(iii) *пропорційність* – обсяг будь-яких наданих спеціальних і виключних прав має бути пропорційним загальному економічному інтересу, який досягається за допомогою цих прав; необхідним є коригування обсягу цих спеціальних або виключних прав відповідно до змін у потребах і умовах надання поштових послуг;

(iv) *моніторинг належним регулюючим органом* – орган або органи, не пов'язані з поштовими операторами, що надають суспільні послуги, повинні забезпечувати, зокрема, контроль за виконанням відповідними операторами зобов'язань, пов'язаних із наданням суспільних послуг, прозорістю договорів щодо їх надання, виставлення окремих рахунків і відокремлення їх від інших послуг, відкритістю послуг, щодо яких покладені зобов'язання, для всіх поштових користувачів;

(v) *ефективний моніторинг послуг, щодо яких надаються зобов'язання*, – виконання зобов'язань повинно ефективно контролюватися відповідно до опублікованих цільових показників обслуговування та рівнів продуктивності; має забезпечуватися регулярне та публічне звітування про виконання таких зобов'язань;

(vi) *прозорість бухгалтерського обліку* – поштові оператори, які виконують зобов'язання щодо надання суспільних послуг, зобов'язані вести відповідну фінансову звітність, визначаючи окремо, серед іншого, витрати і доходи, пов'язані з наданням послуг відповідно до їхніх спеціальних і виключних прав, і послуг, що надаються на конкурентних умовах; фінансові звіти повинні складатися, перевірятися незалежним аудитором, який може бути призначений національним регуляторним органом, і публікуватися згідно із законодавством.

Разом із цим у пункті 7 (а) Повідомлення (98/С 39/02) зазначено, що в доповнення до загальної вимоги щодо прозорості для рахунків бухгалтерського обліку поштових операторів, яким держави-члени Європейського Союзу надали спеціальні або виключні права на надання певних поштових послуг, як зазначається в пункті 8 (b) (vi) цього Повідомлення, держави-члени Європейського Союзу повинні забезпечити, щоб фінансові відносини між ними та цими операторами були прозорими, щоб було чітко визначено:

- (а) державні кошти, що надаються безпосередньо, включаючи зниження податків;
- (б) державні кошти, надані через інші державні підприємства або фінансові установи;
- (с) використання державних коштів;

(vii) *недискримінаційний доступ до поштової мережі* – оператори повинні надавати універсальну поштову послугу, забезпечуючи недискримінаційний доступ до неї; умови доступу, зокрема, договори, повинні бути прозорими, публікуватися й пропонуватися на недискримінаційній основі; умови доступу до поштової мережі повинні контролюватися з метою забезпечення відсутності дискримінації як в умовах використання, так і при встановленні тарифів.

2. Визначення належності до державної допомоги заходів із підтримки у сфері надання послуг поштового зв'язку, у тому числі на надання послуг, що становлять загальний економічний інтерес

Згідно з пунктом 1 частини першої статті 1 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (далі – Закон) державна допомога суб'єктам господарювання (далі – державна допомога) – підтримка в будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, створюючи переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності.

Отже, підтримка є державною допомогою, якщо одночасно виконуються такі умови:

- 1) підтримка надається суб'єкту господарювання;
- 2) підтримка здійснюється за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів;

3) підтримка створює переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності;

4) підтримка спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції.

Тобто підтримка вважатиметься державною допомогою, якщо будуть кумулятивно дотримані зазначені вище умови. Виключно Комітет у межах повноважень щодо визначення належності до державної допомоги заходів із підтримки суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів визначає наявність умов для віднесення підтримки до державної допомоги.

Згідно із частиною першою статті 4 Закону державна допомога полягає в передачі ресурсів держави чи місцевих ресурсів окремим суб'єктам господарювання, а також у втратах доходів відповідних бюджетів. Частина перша статті 4 Закону містить невичерпний перелік форм, у яких може реалізовуватися державна допомога, зокрема, надання субсидій, грантів; надання дотацій; надання податкових пільг, відстрочення або розстрочення сплати податків, зборів чи інших обов'язкових платежів; надання, прямо чи опосередковано, суб'єктам господарювання товарів чи послуг за цінами нижче ринкових або придбання товарів чи послуг суб'єктів господарювання за цінами, вище ринкових тощо.

Разом із цим у пункті 14 частини першої статті 1 Закону визначено, що ПЗЕІ – послуги, пов'язані із задоволенням особливо важливих загальних потреб громадян, що не можуть надаватися на комерційній основі без державної підтримки.

Згідно зі статтею 264 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію), Україна зобов'язалася застосовувати правила державної допомоги з використанням як джерела тлумачення критеріїв, що впливають із застосування статей 106, 107 та 93 Договору про функціонування Європейського Союзу та, зокрема, відповідну судову практику Суду Європейського Союзу, а також відповідне вторинне законодавство, рамкові положення, керівні принципи та інші чинні адміністративні акти Європейського Союзу.

Відповідно до пункту «с» Додатка XXIII до Глави 10 Угоди про асоціацію термін «послуги загального економічного інтересу» означає економічну діяльність, яку органи державної влади визначають як таку, що має особливу важливість для громадян, і яка не могла б здійснюватися (або здійснювалася б за інших умов) у разі відсутності державного втручання. Ця діяльність має особливі характеристики порівняно із загальним економічним інтересом інших видів економічної діяльності.

Пунктом 4 статті 262 Угоди про асоціацію передбачено, що підприємства, уповноважені надавати ПЗЕІ, або такі, які мають характер прибуткової монополії, підпорядковуються правилам, що містяться в Частині 2 Глави 10 Угоди про асоціацію, у тій мірі, в якій застосування цих правил юридично або фактично не перешкоджає виконанню окремих завдань, визначених для них.

2.1. Надання підтримки суб'єкту господарювання

Відповідно до статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» суб'єкт господарювання – юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності чи фізична особа, що здійснює діяльність з виробництва, реалізації, придбання товарів, іншу господарську діяльність, у тому числі яка здійснює контроль над іншою юридичною чи фізичною особою; група суб'єктів господарювання, якщо один або декілька з них здійснюють контроль над іншими.

Разом із цим у пункті 7 Повідомлення Європейської Комісії щодо поняття державної допомоги згідно зі статтею 107 (1) Договору про функціонування Європейського Союзу (2016/С 262/01) (далі – Повідомлення Комісії) суб'єктами господарювання є особи, які здійснюють економічну діяльність, незалежно від їхнього юридичного статусу та джерел фінансування.

Також у пунктах 8 – 9 Повідомлення Комісії зазначається, що статус особи відповідно до національного законодавства не має вирішального значення. Наприклад, особа, що відповідно до національного права є асоціацією або спортивним клубом, усе одно вважається суб'єктом господарювання в розумінні статті 107 (1) Договору про функціонування Європейського Союзу. Те ж саме стосується осіб, які входять до системи державного управління. Єдиним вагомим критерієм є те, чи суб'єкт здійснює економічну діяльність. Застосування правил надання державної допомоги не залежить від того, чи відповідний суб'єкт створювався з метою отримання прибутку. Неприбуткові організації також можуть пропонувати товари та послуги на ринку.

Згідно з пунктом 12 Повідомлення Комісії будь-яка діяльність, що передбачає пропонування товарів і послуг на ринку, вважається економічною діяльністю.

Враховуючи наведене, оператори поштового зв'язку, що здійснюють економічну діяльність, є суб'єктами господарювання в розумінні Закону.

2.2. Надання підтримки за рахунок ресурсів держави та/або місцевих ресурсів

Згідно з пунктом 4 частини першої статті 1 Закону місцеві ресурси – рухоме і нерухоме майно, кошти місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, об'єкти їх спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад, майно, що належить Автономній Республіці Крим, управління яким здійснює Рада міністрів Автономної Республіки Крим.

Відповідно до пункту 16 частини першої статті 1 Закону ресурси держави – рухоме і нерухоме майно, кошти державного бюджету, інші кошти, що є об'єктом права державної власності, земля та інші природні ресурси, що є об'єктами права власності Українського народу, бюджети фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, щодо яких здійснюється державний нагляд або якими управляють чи розпоряджаються органи влади.

Згідно з пунктом 49 Повідомлення Комісії ресурси державних підприємств також є державними ресурсами у значенні статті 107 (1) Договору про функціонування Європейського Союзу, оскільки держава здатна керувати використанням цих ресурсів; також у пункті 58 Повідомлення Комісії зазначено, зокрема, що при визначенні контролю впливу на ресурси має значення не походження ресурсів, а ступінь втручання державного органу у визначення суті заходу та методу фінансування.

Тобто, якщо органи влади, органи місцевого самоврядування здійснюють контроль над майном державних підприємств, відповідне майно, у тому числі дохід, отримана ними підтримка з будь-яких джерел може мати ознаки ресурсу держави та/або місцевих ресурсів.

Разом із цим вище зазначалося, що згідно із частиною першою статті 4 Закону державна допомога полягає, зокрема, у втратах доходів відповідних бюджетів та може реалізовуватись у формі надання податкових пільг, відстрочення або розстрочення сплати податків, зборів чи інших обов'язкових платежів. Так, у пункті 7 (b) Повідомлення (98/С 39/02) також зазначається що «...податкові переваги для поштового оператора є державною допомогою...».

Враховуючи наведене, підтримка суб'єктів господарювання у сфері надання послуг поштового зв'язку, у тому числі призначеному оператору поштового зв'язку, може містити ознаки ресурсів держави та/або місцевих ресурсів.

2.3. Створення переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності

Згідно з пунктом 66 Повідомлення Комісії перевагою вважається будь-яка економічна вигода, яка була б недоступною для суб'єкта господарювання за звичайних ринкових умов, тобто за відсутності втручання держави.

Згідно з пунктом 74 Повідомлення Комісії економічні операції, які здійснюються державними органами (у тому числі державними підприємствами), не передбачають надання переваги контрагентам і, відповідно, не вважаються допомогою, якщо вони здійснюються відповідно до звичайних ринкових умов.

Належним методом оцінки того, чи здійснюють державні органи певні економічні операції відповідно до звичайних ринкових умов і, відповідно, чи передбачали вони надання переваги (чого не сталося б за звичайних ринкових умов) їхнім контрагентам, є «тест оператора ринкової економіки» (далі – тест ОРЕ).

Згідно з пунктом 76 Повідомлення Комісії мета тесту ОРЕ – оцінити, чи держава надала перевагу суб'єкту господарювання, діючи так, як оператор ринкової економіки, під час здійснення певної операції. У цьому контексті не має значення, чи відповідне втручання є належним інструментом досягнення цілей державної політики (наприклад, підвищення рівня зайнятості) для державних органів. Так само прибутковість чи збитковість одержувача не є вирішальним показником для встановлення того, чи відповідна економічна операція здійснювалася на ринкових умовах. Вирішальне значення має те, чи державні органи діяли так, як у такій самій ситуації діяв би оператор ринкової економіки. Якщо ні, то підприємство-одержувач отримало економічну перевагу, недоступну для нього за звичайних ринкових умов, що поставило його у вигідніше становище порівняно з конкурентами.

Відповідно до пункту 79 Повідомлення Комісії державні органи, що реалізують відповідний захід підтримки, мають надати докази, які свідчать, що рішення про здійснення операції приймалося на основі економічних оцінок, подібних до тих, які за таких самих обставин здійснив би розсудливий оператор ринкової економіки (з такими самими характеристиками, як і відповідний державний орган), щоб визначити ступінь прибутковості або економічні переваги відповідної операції.

Крім цього, враховуючи пункт 97 Повідомлення Комісії, відповідність економічних операцій, які здійснюються державними органами, звичайним ринковим умовам підтверджується, якщо така операція проводилась із застосуванням процедури торгів або на рівних умовах. При цьому процедура торгів має бути конкурентною, щоб усі зацікавлені учасники, які відповідають умовам, могли взяти участь у процесі, прозорою, щоб усі зацікавлені учасники мали право на отримання належної інформації на кожному етапі процедури торгів, недискримінаційною. Водночас у пункті 89 Повідомлення Комісії вказано, якщо при прийнятті рішення про надання підтримки для цілей державної політики певному виду діяльності виставлено суму, то у такому випадку торги можуть лише зменшити розмір наданої суми, однак не виключають надання переваги.

У пункті 98 Повідомлення Комісії також зазначається, щоб встановити відповідність операції ринковим умовам, таку операцію можна оцінити з точки зору умов, на яких порівнювані приватні суб'єкти господарювання здійснювали порівнювані операції в порівнюваних ситуаціях (бенчмаркінг).

Враховуючи наведене, підтримка суб'єктів господарювання у сфері надання послуг поштового зв'язку може забезпечувати їм отримання переваг для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності.

Щодо підтримки суб'єктів господарювання на надання ПЗЕІ у сфері надання послуг поштового зв'язку

З урахуванням Повідомлення (98/С 39/02) у сфері надання послуг поштового зв'язку правила державної допомоги застосовуються, зокрема, для компенсації на надання ПЗЕІ.

Відповідно до пункту 69 Повідомлення Комісії будь-яка компенсація витрат, пов'язаних із виконанням нормативних обов'язків, передбачає надання переваги відповідному суб'єкту господарювання.

Створення переваги при наданні компенсації обґрунтованих витрат, пов'язаних із наданням ПЗЕІ, виключається та, відповідно, заходи з підтримки не вважатимуться

державною допомогою в разі одночасного дотримання чотирьох умов, визначених у рішенні Суду Європейського Союзу у справі C-280/00 Altmark Trans GmbH, Regierungspräsidium Magdeburg v Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH (далі – умови Altmark), про що зазначається в пункті 70 Повідомлення Комісії. І, навпаки, якщо компенсація обґрунтованих витрат за надання ПЗЕІ не відповідає умовам Altmark, такі заходи підтримки можуть вважатися державною допомогою в розумінні Закону.

Зазначений підхід передбачено й пунктом 4 Критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на надання послуг, що становлять загальний економічний інтерес, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 05.01.2024 № 12 (далі – Критерії для ПЗЕІ).

Враховуючи наведене, підтримка суб'єктів господарювання на надання ПЗЕІ у сфері надання послуг поштового зв'язку може містити ознаки надання таким суб'єктам переваг для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності.

2.4. Спотворення або загроза спотворення економічної конкуренції

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» економічна конкуренція (конкуренція) – змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку. Ринок, у свою чергу, є сферою обороту товару (взаємозамінних товарів), на який протягом певного часу і в межах певної території є попит і пропозиція.

Під господарською діяльністю у статті 3 Господарського кодексу України розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Отже, для того щоб мати вплив на економічну конкуренцію (спотворювати або загрожувати спотворенням конкуренції), допомога суб'єктові господарювання повинна стосуватися діяльності такого суб'єкта щодо виробництва товару (виконання робіт, надання послуг), який має вартісний характер і цінову визначеність та бере участь у господарському обороті на ринку.

Враховуючи наведене, підтримка суб'єктів господарювання у сфері надання послуг поштового зв'язку може спотворювати або загрожувати спотворенням економічної конкуренції.

Отже, підтримка за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів суб'єктам господарювання у сфері надання послуг поштового зв'язку не є державною допомогою відповідно до Закону, зокрема, якщо:

надається на здійснення неекономічної діяльності;

здійснюється не за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів;

надавач такої підтримки діє на тих самих умовах, що й оператор ринкової економіки в аналогічній ситуації;

підтримка не спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції.

Разом із тим необхідною умовою для того, щоб підтримка на надання ПЗЕІ у сфері надання послуг поштового зв'язку не становила державної допомоги, є проведення процедури відкритих торгів (конкурсу) або будь-якої іншої конкурентної процедури, передбаченої законодавством, яка дає змогу обрати пропозицію за найнижчою ціною за надання ПЗЕІ. У випадку недотримання такої умови (застосування відповідної конкурентної процедури) розмір компенсації визначається з урахуванням результатів аналізу витрат типового суб'єкта господарювання на надання ПЗЕІ у разі володіння ним всіма необхідними

засобами, що відповідають вимогам для надання ПЗЕІ. При дотриманні наведених умов виключається можливість створення переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності.

Якщо підтримка у сфері поштового зв'язку надається суб'єкту господарювання, здійснюється за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, створює переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності, спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, така підтримка є державною допомогою відповідно до Закону.

Для проведення аналізу заходів із підтримки суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, зокрема на предмет встановлення їх належності до державної допомоги, надавачі державної допомоги відповідно до статті 9 Закону подають повідомлення про нову державну допомогу з пропозиціями щодо підготовки проєктів законів, інших нормативно-правових та розпорядчих актів, спрямованих на підтримку суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, внесення змін до умов чинної державної допомоги за формою та змістом згідно з Порядком подання та оформлення повідомлень про нову державну допомогу та про внесення змін до умов чинної державної допомоги, затвердженим розпорядженням Комітету від 04.03.2016 № 2-рп, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 04.04.2016 за № 501/28631 (зі змінами).

3. Оцінювання допустимості державної допомоги у сфері надання послуг поштового зв'язку, у тому числі щодо підтримки на надання ПЗЕІ

Згідно із частиною першою статті 6 Закону державна допомога може бути визнана допустимою, якщо вона надається для таких цілей:

- 1) сприяння соціально-економічному розвитку регіонів, рівень життя в яких є низьким або рівень безробіття є високим;
- 2) виконання загальнодержавних програм розвитку або розв'язання соціальних та економічних проблем загальнонаціонального характеру;
- 3) сприяння окремим видам господарської діяльності або окремих економічних сфер, або суб'єктам господарювання в окремих економічних зонах, за умови, що це не суперечить міжнародним договорам України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;
- 4) підтримки культури, креативних індустрій, туризму та збереження культурної спадщини, якщо вплив такої державної допомоги на конкуренцію є неістотним.

Частиною другою статті 6 Закону встановлено, що Кабінет Міністрів України визначає критерії оцінки допустимості окремих категорій державної допомоги, що надається для цілей, передбачених частиною першою цієї статті.

Тобто оцінка допустимості державної допомоги здійснюється відповідно до затверджених Кабінетом Міністрів України критеріїв або відповідних актів асquis Європейського Союзу щодо оцінки допустимості окремих категорій державної допомоги (з урахуванням положень статті 264 Угоди про асоціацію), умов допустимості в яких відрізняються залежно від цілі її надання.

Так, зокрема, постановою Кабінету Міністрів України від 11.01.2018 № 11 затверджено критерії оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на професійну підготовку працівників (далі – Критерії для професійної підготовки працівників); постановою Кабінету Міністрів України від 31.01.2018 № 33 – критерії оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на працевлаштування окремих категорій працівників та створення нових робочих місць (далі – Критерії для працевлаштування); постановою Кабінету Міністрів України від 18.04.2023 № 348 – критерії оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання для забезпечення

розвитку регіонів (далі – Критерії для розвитку регіонів); постановою Кабінету Міністрів України від 05.01.2024 № 12 – Критерії для ПЗЕІ.

Також загальні умови щодо підтримки на надання ПЗЕІ у сфері поштового зв'язку викладено в Повідомленні (98/С 39/02).

Допомога для забезпечення розвитку регіонів

Згідно з пунктом 4 Критеріїв для розвитку регіонів ці критерії Комітет застосовує для проведення оцінки допустимості державної допомоги, яка надається з метою забезпечення сприяння соціально-економічному розвитку регіонів, для стимулювання інвестиційної активності суб'єктів господарювання та сприяння діяльності щодо вироблення суб'єктами господарювання товарів (виконання робіт, надання послуг).

Так, зокрема, пунктом 7 Критеріїв для розвитку регіонів визначено максимальний розмір державної допомоги залежно від категорії суб'єкта малого, середнього або великого підприємництва.

Пунктами 12, 13 Критеріїв для розвитку регіонів передбачено перелік витрат, на відшкодування яких може надаватися державна допомога.

Державна допомога на професійну підготовку працівників

Згідно з пунктом 3 Критеріїв для професійної підготовки працівників державна допомога на професійну підготовку є допустимою в разі, коли вона надається з метою стимулювання роботодавця підвищувати професійний рівень працівників і спрямована на відшкодування суб'єктам господарювання витрат на професійну підготовку працівників.

Пунктами 8, 9 Критеріїв для професійної підготовки працівників визначено максимальний розмір державної допомоги на професійну підготовку, яка може надаватися на відшкодування суб'єктам господарювання витрат на професійну підготовку працівників; при цьому передбачено умови, при дотриманні яких це значення збільшується.

Пунктом 10 Критеріїв для професійної підготовки працівників передбачено перелік витрат, на відшкодування яких може надаватися така державна допомога.

Державна допомога на працевлаштування окремих категорій працівників та створення нових робочих місць

Згідно з пунктом 3 Критеріїв для працевлаштування державна допомога на працевлаштування є допустимою у разі, коли надається з метою сприяння працевлаштуванню та створенню нових робочих місць для визначених цими Критеріями категорій осіб (зокрема, незабезпечених осіб, осіб з інвалідністю, осіб, звільнених після відбуття покарання або примусового лікування тощо); спрямовується на відшкодування визначеного переліку витрат (зокрема, оплати праці, сприяння в працевлаштуванні тощо); а також забезпечується створення нових робочих місць, працевлаштування на робочі місця, що звільнилися у зв'язку з припиненням трудових відносин попереднім працівником за його ініціативою чи у зв'язку із застосуванням до працівника заходу дисциплінарного впливу відповідно до законів, але не в результаті скорочення чисельності або штату працівників.

Пунктами 8 – 13 Критеріїв для працевлаштування визначається максимальний розмір державної допомоги на працевлаштування залежно від категорій осіб, строк надання такої допомоги та перелік відповідних витрат.

Також наведеними вище критеріями визначено й інші умови допустимості державної допомоги, які необхідно враховувати при її наданні.

Державна допомога на надання ПЗЕІ

Для проведення оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання, що надається з метою компенсації витрат суб'єктів господарювання, які надають ПЗЕІ, у тому числі й у сфері надання послуг поштового зв'язку, застосовуються Критерії для ПЗЕІ.

Згідно з пунктом 6 Критеріїв для ПЗЕІ державна допомога суб'єктам господарювання на надання ПЗЕІ може надаватись у будь-якій формі, передбаченій Законом. Наприклад, у пункті 7 (а) Повідомлення (98/С 39/02) зазначено, що «Комісія розглядає, зокрема, як надання державних коштів: залік операційних збитків; надання капіталу; безповоротні гранти чи позики на пільгових умовах; надання фінансових переваг шляхом відмови від прибутку або стягнення належних сум; відмова від нормального повернення використаних державних коштів; компенсація фінансового тягаря, покладеного органами державної влади».

Відповідно до пункту 8 Критеріїв для ПЗЕІ зобов'язання надавати ПЗЕІ повинно бути покладено на надавача такої послуги згідно з договором, регуляторним (розпорядчим) чи іншим актом надавача (надавачів) державної допомоги, який повинен містити інформацію про:

- 1) зміст і тривалість зобов'язань з надання зазначених послуг;
- 2) назву суб'єкта господарювання і у разі потреби територію, на якій ним надаються зазначені послуги;
- 3) перелік будь-яких виключних або спеціальних прав, які було надано органом державної влади чи органом місцевого самоврядування суб'єкту господарювання щодо надання зазначених послуг;
- 4) методику розрахунку компенсації, контролю та перегляду компенсації;
- 5) механізм уникнення і повернення надмірної компенсації.

Пунктом 11 Критеріїв для ПЗЕІ передбачено, що максимальний розмір державної допомоги на надання ПЗЕІ не повинен перевищувати суму, яка розраховується як різниця між витратами, понесеними суб'єктом господарювання під час надання таких послуг, та доходами від їх надання з урахуванням обґрунтованого прибутку за такою формулою:

$$\text{Компенсація} = \text{Вп} - \text{Дп} + \text{ОП},$$

де Вп - витрати на надання послуг;

Дп - дохід від надання послуг;

ОП - обґрунтований прибуток.

Компенсація, що перевищує суму, розраховану згідно із цим пунктом, вважається надмірною.

Відповідно до пункту 16 Критеріїв для ПЗЕІ, що кореспондує положенням пункту 8(b)(iv) Повідомлення (98/С 39/02), суб'єкт господарювання, який, крім надання ПЗЕІ, провадить також іншу господарську діяльність, повинен забезпечувати здійснення розподілу витрат і доходів, зокрема:

- 1) рахунки бухгалтерського обліку доходів і витрат на надання ПЗЕІ та інших послуг, що надаються суб'єктом господарювання, повинні бути окремими;
- 2) усі витрати та доходи повинні розподілятися на основі принципів бухгалтерського обліку доходів і витрат, визначених законом;
- 3) принципи бухгалтерського обліку витрат та доходів, відповідно до яких здійснюється розподіл таких витрат та доходів на окремі рахунки, повинні бути чітко визначені;
- 4) компенсація не повинна спрямовуватися на фінансування діяльності, яка не є ПЗЕІ;
- 5) витрати, пов'язані з провадженням іншої діяльності, яка не пов'язана ПЗЕІ, включають усі прямі витрати та відповідну частину загальновиробничих витрат.

Згідно з пунктом 18 Критеріїв для ПЗЕІ надавач державної допомоги передбачає застосування відповідних механізмів для запобігання виплаті надміру суми компенсації,

зокрема шляхом регулярного контролю за використанням державної допомоги та недопущенням перехресного субсидіювання витрат на надання інших послуг, які не є ПЗЕІ.

При цьому Критеріями для ПЗЕІ врегульовано питання повернення суб'єктом господарювання, який надає ПЗЕІ, суми компенсації, виплаченої надміру.

Також необхідно забезпечувати відповідність всім іншим умовам допустимості державної допомоги, що визначені Критеріями для ПЗЕІ.

*Отже, у разі кумулятивного дотримання умов державної допомоги згідно із Законом підтримка є державною допомогою й умови її надання повинні відповідати **критеріям оцінки допустимості** державної допомоги або, у разі відсутності таких критеріїв на рівні національного законодавства – правилам надання державної допомоги, передбаченим відповідними актами *acquis* Європейського Союзу.*

Критерії оцінки допустимості державної допомоги застосовуються залежно від цілі, яку визначає надавач державної допомоги при плануванні того чи іншого заходу підтримки.

Враховуючи наведене, керуючись статтями 3 і 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», статтею 8 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», з урахуванням *acquis* Європейського Союзу, Антимонопольний комітет України надає такі

РОЗ'ЯСНЕННЯ:

1. Підтримка за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів суб'єктам господарювання у сфері надання послуг поштового зв'язку **не є державною допомогою** відповідно до Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», зокрема, якщо:

надається на здійснення неекономічної діяльності;

здійснюється не за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів;

надавач такої підтримки діє на тих самих умовах, що й оператор ринкової економіки в аналогічній ситуації;

підтримка не спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції.

2. Підтримка за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів суб'єктам господарювання **на надання послуг, що становлять загальний економічний інтерес**, у сфері надання послуг поштового зв'язку **не є державною допомогою** відповідно до Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» у разі виконання умов, за яких виключається надання переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності, а саме:

1) суб'єкт господарювання, який отримує компенсацію, повинен фактично виконувати зобов'язання щодо надання послуг, що становлять загальний економічний інтерес, які повинні бути чітко визначені договором, регуляторним (розпорядчим) чи іншим актом, який повинен містити інформацію про:

зміст і тривалість зобов'язань з надання послуг, що становлять загальний економічний інтерес;

назву суб'єкта господарювання і в разі потреби територію, на якій суб'єкт господарювання надає послуги, що становлять загальний економічний інтерес;

перелік будь-яких виключних або спеціальних прав, які було надано суб'єкту господарювання щодо послуг, що становлять загальний економічний інтерес;

механізм розрахунку компенсації, контролю та перегляду компенсації;

заходи для уникнення й повернення надмірної компенсації;

2) механізм, на підставі якого розраховується компенсація, визначено об'єктивно й прозоро з метою уникнення надання суб'єкту господарювання економічних переваг порівняно з конкуруючими суб'єктами;

3) розмір компенсації витрат, понесених у зв'язку з наданням послуг, що становлять загальний економічний інтерес, не є надмірним, а саме, не перевищує розміру, необхідного для покриття усіх або частини витрат, понесених внаслідок виконання зобов'язань з надання таких послуг, з урахуванням відповідного доходу та обґрунтованого прибутку за їх надання;

4) суб'єкт господарювання, який надає послуги, що становлять загальний економічний інтерес, повинен бути обраний шляхом проведення процедури відкритих торгів (конкурсу) або будь-якої іншої конкурентної процедури, передбаченої законодавством, яка дасть змогу обрати пропозицію за найнижчою ціною за надання таких послуг. Якщо така процедура не може бути проведена, рівень компенсації визначається на основі результатів аналізу витрат, які понесе типовий суб'єкт господарювання, володіючи усіма необхідними засобами, що відповідають вимогам для надання послуг, що становлять загальний економічний інтерес, з урахуванням відповідного доходу та обґрунтованого прибутку для виконання зобов'язань.

3. Для проведення аналізу інформації про заходи з підтримки у сфері надання послуг поштового зв'язку, у тому числі на надання послуг, що становлять загальний економічний інтерес, на предмет встановлення їх належності до державної допомоги, оцінювання її допустимості для конкуренції надавачі державної допомоги відповідно до статті 9 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» подають повідомлення про нову державну допомогу, внесення змін до умов чинної державної допомоги за формою та змістом згідно з Порядком подання та оформлення повідомлень про нову державну допомогу та про внесення змін до умов чинної державної допомоги, затвердженим розпорядженням Антимонопольного комітету України від 04.03.2016 № 2-рп, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 04.04.2016 за № 501/28631 (зі змінами)¹.

Якщо за результатами розгляду повідомлення про державну допомогу щодо підтримки у сфері надання послуг поштового зв'язку, у тому числі на надання послуг, що становлять загальний економічний інтерес, буде встановлено належність такої підтримки до державної допомоги відповідно до Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», проводиться **оцінка допустимості державної допомоги** відповідно до затверджених Кабінетом Міністрів України критеріїв або, у разі відсутності таких – згідно з відповідними актами *acquis* Європейського Союзу залежно від цілі надання державної допомоги.

Голова Комітету

Павло КИРИЛЕНКО

¹Відповідно пункту 5² розділу 9 «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (згідно із Законом України від 15.03.2022 № 2134-IX, в редакції Закону України від 01.04.2022 № 2175-IX; доповнений Законом України від 21.05.2024 № 3720-IX, враховуючи Закон України від 08.10.2024 № 3994-IX) надавачі державної допомоги звільняються від обов'язку повідомлення про нову державну допомогу та про пропозиції щодо внесення змін до умов чинної державної допомоги, якщо така державна допомога надається під час дії воєнного стану та протягом одного року після його припинення або скасування. Виключення, передбачені цим пунктом, не застосовуються до надання державної допомоги через Фонд розвитку підприємництва. Положення цього Закону застосовуються до такої державної допомоги у повному обсязі.